

רבי זירא אמר: חיישינן שמא תברח הבהמה.⁽¹²⁾

ומשנינן: סבר רבי זירא: מיתה לא שכיחא, ואין לחוש לזה.

ומפרשת הגמרא באיזה אופן נחלקו: בפיל קשור שאין לחוש בו שמא יברח כולי עלמא לא פליגי דכשרה. ואפילו לדעת הסובר חיישינן שמא תמות, כיון דאי נמי מיית [אף אם ימות] ויפול, יש בנבלתו עשרה טפחים, שהם שיעור מחיצה.

ומקשינן: האיך עושה בהמה כמחיצה, והאיכא רווחא דביני ביני [והרי יש ריוח אויר בין רגליה] והיא פירצה במחיצה אפילו כשהיא חיה?!

כי פליגי בפיל שאינו קשור:

ומשנינן: דעביד ליה עושה מחיצה בין רגליה בהוצא [לולבי דקל] ודפנא [מין ענפים].

למאן דאמר: שמא תמות — לא חיישינן שהרי יש בנבלתו גובה עשרה טפחים.

ואכתי תמהינן: ודילמא רבעה, והרי יש לחוש שמא תרבוץ הבהמה, ואין בה עשרה טפחים?!

ואילו למאן דאמר: גזרה שמא תברח — חיישינן, הואיל ואינו קשור.

ומשנינן: המתיחא באשלי מלעיל [קשורה היא בחבלים למעלה] כדי שלא תרבוץ.

ומקשינן עלה: והרי אף למאן דאמר גזרה שמא תמות, ניהוש נמי שמא תברח?!

ותמהינן: והרי כיון שכן תיקשי למאן דאמר גזרה שמא תמות, נמי, הא מתיחא באשלי מלעיל, הרי קשורה היא בחבלים ואפילו תמות הרי לא תיפול, ולמה אין עושין אותה דופן לסוכה?!

אלא בפיל שאינו קשור ויש לחוש שיברח כולי עלמא לא פליגי דפסולה, הואיל וכולי עלמא מודו שיש לחוש שמא יברח.

ומשנינן: מכל מקום יש הפסד במה שתמות, כי זמנין דמוקים בפחות משלשה סמוך לסכך [פעמים שמעמיד את הבהמה שאין גובהה אלא שבעה טפחים ומשהו סמוך לסכך] שעל ידי "לבוד" יש כאן מחיצה עשרה טפחים

כי פליגי בבחמה — שאין נבלתה גבוהה עשרה טפחים — קשורה ואין לחוש שמא תברח:

למאן דאמר גזרה שמא תמות, חיישינן שמא תמות ותפול. ואילו למאן דאמר גזרה שמא תברח לא חיישינן, שהרי קשורה היא.

וכיון דמייתא — כווצא, ולא אדעתיה כג-ב [וכשמתה הרי היא מתכווצת, ואינו שת לבו]

ואכתי תמהינן: והרי אפילו למאן דאמר: גזרה שמא תברח, ניהוש נמי שמא תמות?

12. לקמן כד א מקשה הגמרא לפי טעמים אלו, למה מקיל רבי מאיר, שאינו נעשה גולל לקבר.

ממצות סוכה, אבל במבוי ובביראות יש לחוש שבמקום שהוא שם לא יתן לבו שמתה הבהמה או ברחה, וראה עוד שם.

שנתרחקה מהסכך שלשה טפחים, כיון שאינו ניכר.

ותמהינן: ומו אמר אביי שרבי מאיר חייש למיתה ולפיכך אמר שאין עושין בהמה דופן לסוכה, ורבי יהודה לא חייש, ולפיכך מכשיר בהמה כדופן לסוכה!?

והתנן: בת ישראל שנשאת לכהן ומותרת לאכול תרומה כל זמן שבעלה קיים, וחלך בעלה למדינת הים, הרי היא אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים.

ורמינן עלה דההיא משנה מברייטא דתניא: הרי זה גיטיך שעה אחת קודם מיתתי, (1) הרי היא אסורה לאכול בתרומה מיד, כי שמא ימות וזו היא השעה שקודם מיתתו, ונמצא הגט חל מעתה.

הרי מוכח כי חיישינן למיתה! (2)

ואמר אביי לשנויי: לא קשיא! הא רבי מאיר דלא חייש למיתה, הא רבי יהודה חייש למיתה [וכדמפרש ואזיל. וכיון שכן תיקשי, הרי בסוגיין אמר אביי להיפוך בדעתם של רבי מאיר ורבי יהודה?!] —

דתניא: הלוקח יין מבין הכותים (3) שאין חוששין לתרום ולעשר כאשר הן מוכרין לאחרים, שחשודים הם על "ולפני עור לא תתן מכשול" [תוספות], וכגון שהגיע לילי שבת, או שאין בידו כלים להפריש בהם תרומות ומעשרות —

הרי זה אומר: שני לזוגי שאני עתיד להפריש לאחר שאחל לשתות, הרי הן

שלשה שאכלו: הני כותאי עשורי מעשרי כראוי, דכיון דכתיב באורייתא מיזהר זהירי, הני מילי כשרוצין לאכול, אבל למכור לא חיישי א"לפני עור לא תתן מכשול", דדרשי ליה כפשטיה; ומשום גזול את הכהן ואת הלוי נמי לא חיישי, דהוה ליה ממון שאין לו תובעין, ועוד, משום דלא הוברר חלקם, ועוד, כדדרשינן בהשוכר את הפועלים: "עשר תעשר ואכלת" ולא מוכר.

ובתוספות ביומא נה ב [שלא כדבריהם כאן] כתבו: דבדמאי יכול להפריש למחר בשבת אחר שקרא לה שם מערב שבת, אבל הלוקח מבין הכותים, אינו יכול להפריש למחר.

ואפשר זה כוונת רש"י במה שכתב: דלהכי נקט מבין הכותים מפני שהוא ודאי, והיינו דאם לא כן הוה קתני שאני עתיד להפריש למחר, וכמו ששינונו דומה לזה לענין דמאי, כמו שהביאו התוספות שם; וראה עוד ביאור ברש"י בהערה 4.

1. ביאר רש"י, שהוא ירא שלא ימות פתאום או בעיר אחרת [שם לא יוכל ליתן לה הגט לפני שימות] ותיזקק אשתו לחליצה, ונותן לה גט כשהוא בריא, ואומר לה: גט זה יהא לגרשיך שעה אחת קודם מיתתי.

2. כתב רש"י: אלמא מיתה שכיחא וחיישינן לה, משמע מלשונו, כי לדעת אביי, מה שמבואר במשנה: "אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים", אינו מטעם "העמד דבר על חזקתו", אלא משום דמיתה לא שכיחא ולא חיישינן לה.

3. א. קודם שגזרו על סתם יינם כעובדי כוכבים, כמבואר בחולין, רש"י.

ב. עוד כתב רש"י: האי דנקט "כותים", אשמעינן דגרועים הם מעמי הארץ והלוקח מהן צריך לעשר ודאי ולא דמאי, ואף על התרומה נחשדו.

ובתוספות הוסיפו: דאע"ג דאמרינן בפרק

מעכשיו תרומה גדולה —

עשרה לוגין שאפריש לאחר זמן, הרי הם מעכשיו מעשר ראשון⁽⁴⁾, ותשעה לוגין יהיו מעכשיו מעשר שני⁽⁵⁾.

ומיחל [מחלל] את המעשר שני שקרא עליו שם על מעות שיש לו בביתו⁽⁶⁾, הואיל ודבר זה יכול לתקן מיד⁽⁷⁾.

ושותה מיד ומשאיר כדי התרומה והמעשר הראשון — שקרא עליהן שם — שאין

עשרה מידות למעשר ראשון ותשעה למעשר שני, וזהו שאמרו "עשרה" ו"תשעה".

וכתבו עוד בתוספות ובתוספות ישנים שם [והמדקדק בדבריהם היטב, ימצא, כי יש חילוק בין דברי התוספות לדברי הת"י; וראה תמיהת ה"שפת אמת" על התוספות שם; וראה תוספות כאן]:

אין לפרש, שחוששים אנו שמא חשב הכותי לשתות מן היין בעצמו והפריש הכותי תרומה [שהרי אינו חשוד אלא להכשיל אחרים, אבל לעצמו זהיר הוא], אלא שלא הפריש מעשר, ונמצא, כי אף התרומה שביד הכהן הרי היא טבולה למעשר, ולפיכך צריך עשרה לוגין שלמים למעשר ראשון, ותשעה לוגין שלמים למעשר שני, כדי להתיר אף את התרומה שביד הכהן; זה אינו, כי אין לחוש שיתקן הכותי את הטבל ולא יתקנו לגמרי, ואם הפריש תרומה, הרי שמן הסתם הפריש גם מעשר.

6. נתבאר על פי רש"י; אבל תוספות הקשו עליו, ופירשו: "מיחל" כמו "מתחיל" לשתות מיד; ולדעת רבינו תם בעירובין לז ב: "מיהל" כמו "מוהל" כלומר: מוזג יינו במים ושותה, וכמו "סבאך מהול במים".

7. כתב הריטב"א: פירש רש"י ז"ל, מחלל מעשר שני על מעות שלו, דכל מאי דאפשר לתקוני מתקנין ולא סמכינן אברירה; פירוש לפירושו, לאו משום דליכא למסמך אברירה לכתחילה, דהא ודאי למאן דאית ליה ברירה דין תורה לסמוך עליה, אלא לומר, שאין סומכין על

4. כתב המאירי: יש שואלים בשמועה זו מפני מה לא הוזכרה בו תרומת מעשר; וזו אינה שאלה כלל שבכלל המעשר היא, ואעפ"י שבאותן המשניות הנוכרות שם בסדר זרעים החו מזכירים בה תרומת מעשר, מפני שכולן בשל עמי הארץ שלא היו חייבים להפריש משם אלא תרומת מעשר, והוא אחד ממאה ממה שלקחו ומעשר שני אבל לא מעשר ראשון ולא מעשר עני שמאחר שמתרין לזרים אומרים ללוי ולעני הבא ראייה וטול, אבל זו שהיתה נידונת כטבל ודאי והיה חייב להפריש את הכל מתורת ודאי הרי תרומת מעשר בכלל מעשר היא, וראה עוד שם.

ואפשר, כי לזה נתכוין רש"י כשכתב: "צריך לעשר ודאי".

5. העירו הראשונים: החשבון אינו בדקדוק, כי אם היו מאה לוגין והפריש שני לוגין לתרומה גדולה כשיעור עין בינונית כפשטא דברייתא, אם כן אין צריך להפריש מעשר ראשון אלא מן הנותר, וכן מעשר שני אין לו להפריש אלא מן הנותר.

ובתוספות כתבו כאן: לאו דוקא, דכבר הפריש מן המאה שני לוגין לתרומה גדולה, ונמצא חסר מהנך עשרה ותשעה מעשר של שני לוגין דהיינו חומש הלוג.

ומיהו יתכן שהפריש שנים ממאה ושנים, דהא זמנין דמפריש נמי אחד מששים; כלומר: וכאן נמי הפריש פחות מאחד מחמשים.

ובתוספות ישנים ביומא פירשו עוד, שיעשה מאה מידות קטנות כל אחת 0.98 לוג, ויקח

שותה אותן, ולאחר זמן יפריש התרומה והמעשר, ואמרינן: הוברר הדבר למפרע שאלו הלוגין היו עומדים מתחילה להיות מופרשים, ועליהם הוא שחלה התרומה, **דברי רבי מאיר**.

כד-א רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין, ומשום שמא יבקע הנוד של היין ולא יבוא לידי ברירה ונמצא שותה טבלים.⁽¹⁾

הרי למדנו שרבי יהודה חושש למיתה [בקיעת הנוד], ואילו רבי מאיר אינו חושש לכך; ובכך מתיישבת הסתירה בין המשנה והברייתא בענין תרומה אם חוששת למיתה, כי הא רבי מאיר והא רבי יהודה.

והשתא תיקשי: הרי לדעת אביי רבי יהודה הוא החושש למיתה, ואילו רבי מאיר אינו חושש; ואילו לגבי בהמה שעשאה דופן לסוכה, אמר אביי, כי רבי מאיר הוא החושש למיתה, ורבי יהודה אינו חושש!?

ומשנינן: **איפוך** תירוצו של אביי על הסתירה בין המשנה לברייתא בתרומה, וכך אמר:

רבי מאיר חייש למיתה והברייתא כדעתו, ורבי יהודה לא חייש למיתה והמשנה כדעתו; ולא הוה אביי לדין "הלוקח יין", אלא ל"עשאה לבהמה דופן לסוכה" –

דתניא: עשאה לבהמה דופן לסוכה: רבי מאיר פוסל משום דחייש למיתה, ורבי יהודה מכשיר, כי אינו חושש למיתה.

ואכתי תמהינן: **קשיא דרבי מאיר ד"הלוקח יין"** שאינו חושש לבקיעת הנוד, **אדרבי מאיר ד"עשאה לבהמה דופן לסוכה"** דחייש למיתה!?

אמר לך רבי מאיר: מיתה שכיחא, בקיעת הנוד לא שכיחא כי אפשר דמסר ליה לשומר.⁽²⁾

ואכתי תיקשי: **קשיא דרבי יהודה ד"הלוקח יין מבין הכותים"** החושש אפילו לבקיעת הנוד, **אדרבי יהודה ד"עשאה לבהמה דופן לסוכה"** שאינו חושש אפילו למיתה!?

ומשנינן: **טעמא דרבי יהודה גבי "הלוקח יין**

הברירה כל מה שאפשר, משום חשש בקיעת הנוד.

1. הקשו הראשונים: הרי רבי יוסי ורבי שמעון סבירא להו במנחות, כי כותים גרי אריות הן, ואם כן תיפוק ליה שיינם אסור משום "סתם יינם" של עובדי כוכבים!?

והתוספות [כג ב ד"ה דתניא] כתבו: אפשר, דכשגזרו על יינן של נכרים לא גזרו על של כותים, כיון דפרושין מעבודה זרה יותר משאר נכרים, ומחזיקים בתורה שבכתב; וראה עוד שם. והריטב"א כתב: ולרבי יוסי ורבי שמעון בודאי יינם יין נסך, דכגויים חשבינן להו, אלא

דהכא בעיקר דינא דברירה או בקיעת הנוד הוא דפליגי; ונפקא מינה אליבא דידהו בלוקח יין מן החשוד בודאי על התרומה ועל המעשרות; וראה עוד שם.

ובערוך לנר הוסיף, כי לפי דברי הריטב"א ניחא לשון הגמרא "הא רבי יהודה דחייש למיתה" ולא אמר "הא רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון" דחיישי למיתה; כי מרבי יוסי ורבי שמעון אין לו ראייה כל כך דחיישי למיתה ממה דאסרי, דיש לומר דהם אסרו מטעם יין נסך.

2. ביאר השפת אמת: אף כי גם בסוכה אפשר דמסר ליה לשומר שאם תמות הבהמה יודיענו,